

K2

Sir Wilfred Thesiger, ofta kallad den siste upptäcktsresanden, har avlidit i en ålder av 93 år. Hans färder med beduinerna genom Rub al-Khali var unika, hans mångåriga vistelser bland träskkaraberna i södra Irak likaså. De böcker han skrev om dessa erfarenheter, "Arabisk öken" och "Träsklandets arab", förblir klassiker i sin genre.

Han föddes i Addis Abeba som son till den brittiske ambassadören, gick i skola i England och återvände som jungåring till Etiopien – då som gäst vid Haile Selassies kroning. Efter festligheterna fick han tillfälle att utrusta en karavan och göra en kortare expedition till kanten av danakifolkets land.

Man avrådde honom starkt: Dana-kil var ett mordiskt folkslag, där en mans ställning i stammen var avhängig av hur många han hade dödat: han bar sina offers testiklar som troféer. Thesiger genomförde expeditionen ändå och den avgjorde hans framtid.

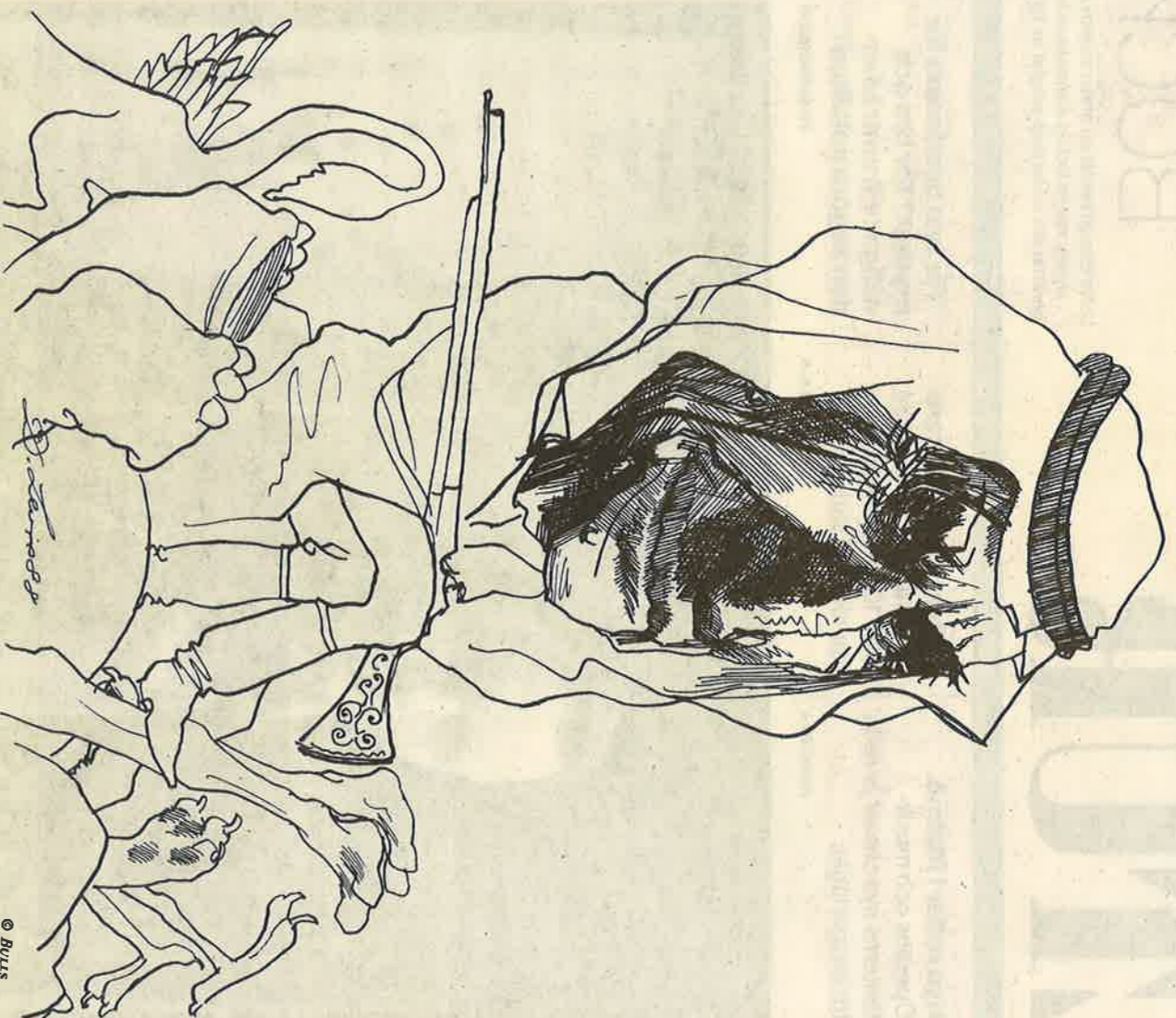
"Jag var ofta trött och törstig, ibland rädd och ensam, men jag smakade friheten och ett sätt att leva från vilket ingen återvände fanns."

Efter tre år i Oxford gjorde han en längre och ännu farligare expedition genom Danakils land och lyckades rita in Awashflodens utlopp på kartan. Det väckte uppmärksamhet hemma i England och han fick hålla föredrag i Royal Geographic Society.

Thesigers rykte vilar dock främst på hans expeditioner genom Rub al-Khali, eller Det tomma området, världens största sandöken med en yta stor som Sveriges. Den var då en outforskad del av Arabiska halvön. Två engelsmän hade redan genomkorsat denna öken, först Thomas 1931 och året efter honom Philby. De färdades som välturstrade västerlänningar, höll ett visst avstånd till sina arabiska underlydande, och Philby hade också med sig en radio så att han kunde lyssna på crickematcherna hemma. Thesigers bedrift, cirka femton år senare, bestod i att han red med beduinerna som en av dem. Han var klädd som de, tog hand om sin kamel, sov på den iskalla sanden insvept i en filt och delade den gemensamma provianten med dem, ibland bara en mugg vatten och en näve sandiga dadlar.

SA HAN KOM MYCKET nära sina följeslagare. Han lyssnade till deras samtal och deltog i allt. Han observerade hur de läste öken som en bok, hur de kände igen varendakamel de såg och kunde dess stamtavla, hur de mindes varje regnskur som hade räkat falla över någon del av det väldiga området under de senaste åren och hur de kunde leta upp den glesa vegetation som uppstått på en sådan plats. Hur de skilde på olika sorters sand, den "röda" sanden som var bördigare än den "vita"... Hur de uppräktade minsta rörelse på enorma avstånd och blixtrabbt avgjorde om det var vän eller fiende.

Thesiger har ofta uttryckt sin beundran för beduinerna. Han levde bland dem åren 1945–49 och gjorde två långa expeditioner i deras sällskap. Under båda dessa led del-

Wilfred Thesiger har ofta uttryckt sin beundran för beduinerna. Så här såg tecknaren David Levine honom 1986.

På kamel genom Afrikas öknar

Sir Wilfred Thesiger har kallats "den siste upptäcktsresanden". I unga år följde han under stora umbäranden beduinerna genom världens största sandöken och skrev en klassisk reseskildring. Han dog nyligen, 93 år gammal, i England. Claes Hylinger tecknar hans porträtt – och minns ett personligt möte på ålderdomshemmet.

tagarna svårt av törst och svält, under den sista hotades de också av fientliga stammar. "Det är svårt att analysera", skrev Thesiger, "vad det var som drev mig att göra dessa färder, eller vilken tillfredsställelse jag fann i ett sådant liv. Det okändas lockelse spelade förstås in, och att ens beslutshäret och uthållighet ständigt sattes på prov. Ändå skulle dessa resor i Det tomma området ha varit ett meningslöst självplågeri, om det inte hade varit för samvaron med mina beduin kamrater." Thesiger sade adfö till sina kamrater 1949. Några år senare köjde bilar genom Det tomma området

Gentlemannen.

och ökenarabernas kultur, som varit i stort sett oförändrad i ett par tusen år, slogs i spillror. Stor sak alltså, att så mycket av den ändå finns bevarad i Thesigers bok – inte minst i hans fotografier, ty "Arabisk öken" räddade han också fram som en stödig fotografat.

DET VAR DOCK FÖRST efter mycken övertrahning som Thesiger gick med på att skriva om sina upplevelser. Då hade det redan gått sju år sedan han lämnade Arabiska halvön. Han isolerade sig på ett hotellrum och började skriva. Jag tycker om hans inledning: "Under de år då jag var i Arabien tänkte jag aldrig att jag skulle skriva en bok om mina resor. Hade jag gjort det skulle jag ha gjort utförligare anteckningar, som nu skulle ha varit både en hjälp och ett hinder för mig."

Han skrev för hand, och skrev

Resenären.

om många gånger, och fann en stil som har väckt finsmakarnas beundran. När världens bästa reseskildringar ibland diskuteras brukar jag inte vara ensam om att nämna "Arabisk öken". Under femtio-talet levde Thesiger långa perioder bland araberna i träskmarkerna där Eufrat och Tigris flyter samman. Hos dem återfann han något av den gemenskap han känt med ökenaraberna, och han mötte ett flertusenårigt kulturminster som väsentligen var oförändrat. Husen var byggda av vass, alla fyrtunniga skedde med kanot och boskapen bestod av vattenbufflar; man justerade fisk från kanoterna,

odlade ris och knöt vassmattor. Allt upplånades av Saddam Hussein för ett decennium sedan. Så har Thesigers bok om sin tid i träsken, "Träsklandets arab", också blivit en sorts boupreckning över en försvunnen livsform.

Thesiger har alltid hållit sig på resande fot. Han tillbringade aldrig mer än tre fyra månader om året i England – resten av tiden befann han sig i Kurdistanens bergstrakter, i Nuristan, Jemen, Marocko, Kenya... Han har berättat också om dessa resor, bl a i självbiografin "The Life of My Choice". I slutet av sextioalet gjorde han

"Jag var ofta trött och törstig, ibland rädd och ensam, men jag smakade friheten och ett sätt att leva från vilket ingen återvände fanns."

Kenya till sin hemvist och byggde sig med tiden ett hus i Marajal. Han hade tänkt sluta sina dagar där. Men sedan hans båda kenyanska foster söner dött, återvände han till England för gott i mitten av nittoalet.

JAG BESÖKTE HONOM för ett och ett halvt år sedan på ett ålderdomshem söder om London. Thesigers långa gestalt var böjd och han såg dåligt men var för övrigt vital och verkade glad över att få besök. När vi hade pratat i ett par timmar om hans äventyrliga liv blev han lys, och jag hade inga fler frågor att ställa så jag var lys också. Vi satt och såg ut genom förstret, förbi den lilja kanelen av trä som stod på förstretbådan. Till sist sa han: "I've had good value for my money."

Jag svarade något som tydligen fick honom att tro att jag hade misförstått, ty han förklarade: "Det är ett uttryck som betyder att jag har fått ut mycket av mitt liv."

Han visade mig sin senaste bok, en fotobok som kommit ut ett par månader tidigare. Några enstraka landskapsscener från berg, öknar och träsk fanns med, några ögonblicksbilder av människor och djur, men framför allt var det porträtt, fantasiska porträtt. Jag bläddrade: en tigreansk pilgrim i norra Etiopien; en omskuren samburupojke; en medlem av den kurdiska pizhdarstammen bärande sitt patronbälte och fransk huvudbonad; en medlem av sa'arstammen, "ett sympatiskt och virilt folk som träffande har kallats ökens vargar"...

Bokens titel summerade väl vad Wilfred Thesigers verk handlar om: en försvunnen värld, "A Vanished World".

CLAES HYLINGER
kultur@dn.se

Thesigers mest kända böcker "Arabian Sands" och "The Marsh Arabs" översattes snabbt till svenska med titlarna "Arabisk öken" (1960) och "Träsklandets arab" (1965). Självbiografin "The Life of My Choice" kom 1987.

DN.KULTUR

Ti chef för Kulturreaktionen Lars Linder. Telefon: 08-738 21 96. E-post: lars.linder@dn.se. Biträdande Anders Frelin (nyheter och reportage)
Hemsida DN.se/kultur. Redaktionen 08-738 12 02. E-post: kultur@dn.se. Fax 08-738 18 30. För insänt material ansvaras ej.